

Jämlik kulturtillgång till länets barn & unga

Jämtland Härjedalen

”Kulturpolitiken ska särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.”

- utdrag ur de svenska kulturpolitiska målen

Välkommen!

Här är vår korta sammanfattning av rapporten från projektet *Jämlik kulturtillgång till länets barn*. Vår förhoppning med rapporten är att den kan ge en tydlig bild av läget och ska vara till hjälp och inspiration för en fortsatt utveckling av barns och ungas tillgång till kultur i vårt län. **Läs den gärna!**

Bakgrund

Tillgången till kultur för barn i skolan är i dag ojämlik. Det finns skillnader mellan kommuner och ibland mellan skolor i samma kommun. I kommuner med en kulturgaranti saknas ofta uppföljning och tydliga strukturer, vilket gör att tillgången ibland blir beroende av den enskilde lärarens engagemang – snarare än en garanterad rättighet.

I vårt län ser vi liknande mönster. Våra kommuner har olika förutsättningar, vissa kommuner har barnkultursamordnare och budget för kulturinköp, andra har inga resurser alls. I dag spelar det roll i vilken skola barnen går i för hur mycket kultur de får under sin skolgång.

Projektets syfte

Vi vill skapa långsiktiga och hållbara strukturer för att säkerställa att alla barn i länet får jämlik tillgång till kultur, oavsett bostadsort. Projektet fokuserar på tre områden:

- **Nätverk och behov** – identifiera och utveckla befintliga strukturer inom de regionala kulturverksamheterna.
- **Kartläggning** – undersöka kommunernas kulturtillgång och strukturer.
- **Pilotkommun** – fördjupa samarbetet i en kommun, Ragunda, där vi testar konkreta åtgärder och skapar metoder för fortsatt arbete.

Genomförande

Projektet genomförs av Riksteatern Jämtland Härjedalen november 2024 – juni 2025 med stöd av Region Jämtland Härjedalen, område kultur och bildning. I samverkan med kulturverksamheter inom Region Jämtland Härjedalen, Estrad Norr, Jamtli och föreningsarkivet som är aktörerna inom kultursamverkansmodellen. Resultatet blir en modell för hur vi tillsammans kan arbeta för jämlik kulturtillgång i hela länet.

För en jämlik kulturtillgång till barn i hela länet

Likvärdig tillgång kräver struktur och samverkan

Alla barn har rätt till kultur – oavsett var de bor, vilken skola de går i eller vilka resurser deras kommun har. En jämlik kulturtillgång innebär inte att varje barn får samma upplevelse, utan att alla ges likvärdiga möjligheter att ta del av kultur. Det kräver en kombination av politisk vilja, strukturer, samordning och regionalt stöd.

I flera av länets kommuner, där det finns handlingsplaner, är målet minst en kulturupplevelse per elev och årskurs. Det ligger i linje med rekommendationer som andra nationella organisationer arbetar för. För att det ska bli verklighet krävs ett gemensamt ansvar mellan kommun och region – samt beslut som gör kultur till en rättighet, inte ett erbjudande.

Regionens roll: samordna, stötta och samverka

De regionala kulturverksamheterna har börjat samla sina utbud och erbjuder kompetensutveckling för skolor. Ett problem är att de i dag inte når alla kommuner. Där lokala strukturer saknas riskerar insatserna att bli kortsiktiga. Modeller som Kultimera i Gävleborg visar att gemensamt ansvarstagande mellan flera aktörer kan ge bredare och mer hållbara resultat. Det finns en uttalad önskan från regionens kulturverksamheter att arbeta mer långsiktigt och platsbundet – men det kräver resurser, samordning och kommunalt engagemang.

Projektets pilot i Ragunda visar hur en regional barnkultursamordnare kan arbeta nära en kommun – med stöd i att skapa planer, söka Skapande skola-medel, bygga upp strukturer med skolan och initiera en hållbar struktur.

Kommunens ansvar: från "erbjudande" till rättighet

Kulturtillgången för barn i länet är i dag ojäm. Den påverkas av kommunens ekonomi, organisation, politiska prioriteringar och eldsjälars. För att säkra alla barns rätt till kultur krävs att erbjudanden – som exempelvis Kulturhjul/handlingsplaner – blir permanenta inslag i skolverksamheten, med beslut i kommunfullmäktige och tydlig budget.

Skolan når alla barn, vilket gör samverkan med skola till en viktig faktor för att lyckas med arbetet. Genom samverkan kan vi både erbjuda kulturupplevelser och skapa strukturer för inflytande – t.ex. klassråd för kultur, elevdrivna projekt eller referensgrupper.

Vi efterfrågar att varje kommun utgår från ett barnrättsperspektiv – att se barn som rättighetsbärare med rätt till både kultur och inflytande. Få kommuner har idag fungerande dialog med barn kring kulturfrågor. Genom stärkta strukturer, fortbildning och bättre verktyg kan skolor integrera kultur i lärandet, snarare än som något "extra".

Vägen till jämlik kulturtillgång för barn och unga i länet

Kultur är en rättighet – inte ett erbjudande

Barnkonventionen slår fast barns rätt till kultur. Kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar att säkerställa likvärdig tillgång – oavsett barnens bostadsort, skolform eller bakgrund. För att detta ska bli verklighet krävs tydliga strukturer, politiska beslut och samverkan.

1. Politiskt beslut och budget

- Varje kommun rekommenderas besluta om en kulturgaranti eller handlingsplan.
- Planen ska utgå från barnrättsperspektiv och ha en utpekad budget.

2. Samordning på alla nivåer

- Säkerställ samordningsfunktioner på både kommunal och regional nivå.
- Kulturen ska inte vila på eldsjälarna – utan ha organisatoriskt stöd.

3. Regionalt stöd och samverkan

- Regionens kulturverksamheter samordnar utbud, erbjuder pedagogstöd och arbetar med nätverk.
- Integration av kulturinsatser i skolans befintliga verksamhet görs genom de regionala kulturinsatser som erbjuds i denna modell. Exempel: novelltävlingar, kreativa slöjdit, lärarhandledningar.
- Samverka och förankra inom Kultur Z (regionalt forum för region Jämtland Härjedalen och kommunerna) för att nå alla kommuner.

5. Barns inflytande

- Kommuner och regionen utvecklar metoder för dialog med barn och unga om kultur.

För att lyckas behöver vi

-**Ett tydligt mål:** Minst en kulturupplevelse per barn och årskurs.

-**Gemensamt ansvar:** Regional och kommunal samverkan.

-**Regionalt uppdrag:** En samordningsfunktion för de regionala verksamheterna kring insatser.

-**Lokal förankring:** Kommuner beslutar om handlingsplaner och kulturgarantier som följs upp. I samverkan med skolan.

-**Delaktighet:** Barn får inflytande och pedagoger stöd med arbetet av kultur i skolan.

Barnrättsperspektiv i kommuner – från ord till handling

Barnkonventionen är svensk lag sedan 2020. Det innebär att barn har rätt till kultur, fritid och att få sina röster hörda (artikel 12 & 31). För att dessa rättigheter ska bli verklighet krävs att kommuner och regioner integrerar barnrättsperspektivet i styrning, planering och genomförande av kulturverksamhet.

Tre vägar framåt för att inkludera barnkonventionen i kommunen

1. Styrning – barnrätt i mål, budget och struktur

- Formulera tydliga mål i kulturplanen och andra styrdokument, med utgångspunkt i barnkonventionen och inför barnkonsekvensanalyser i beslut som rör barn och unga.
- Prioritera kultur för barn och unga i budget – det får inte bara bli fina ord.
- Utbilda personal i hur man inkluderar barn i planering och utvärdering.

2. Relevans – kultur som speglar barns verklighet

- Samarbeta med professionella kulturutövare med erfarenhet av barn och unga.
- Utbudet ska vara åldersanpassat, inkluderande och meningsfullt – det ska spegla barns språk, identiteter och livssituationer.
- Kombinera kultur med andra aktiviteter – t.ex. via idrottsföreningar eller civilsamhälle – för att nå fler.

3. Delaktighet – barn och unga som medskapare

- Skapa barnpaneler, ungdomsråd eller klassråd kopplade till kulturförvaltning, skolor eller bibliotek.
- Använd enkäter, workshops och digitala kanaler för att samla in barns åsikter.
- Låt unga utforma sina egna kulturprojekt – festivaler, konstväggar eller workshops – som får påverka verkliga beslut.

Barn ska inte bara ta del av kultur – de ska ha inflytande över den. När deras röster tas på allvar stärker vi inte bara demokratin, utan också kvaliteten och relevansen i våra kulturverksamheter.

Läs hela vår rapport:

Den här rapporten är framtagen i samverkan mellan Riksteatern Jämtland Härjedalen och Region Jämtland Härjedalen, område kultur och bildning. Vi vill tacka regionen för stöd och att ni tror på projektet. Vi vill också rikta ett varmt tack till Kerstin Örbo som har hjälpt oss med text och kommit med kloka inspel, tusen tack!

Kontakt:

Marie Halgund,
Verksamhetsledare
Marie.hagund@riksteatern.se

Mika Ingebrigtsen,
Verksamhetsutvecklare barn & unga
Mika.ingebrigtsen@riksteatern.se

